അദ്ധ്യായം II
സ്ഥാപന സംവിധാനവും ആസൂത്രണവും

അദ്ധ്യായം II
സ്ഥാപന സംവിധാനവും ആസൂത്രണവും

സർക്കാർ ജെജെഎമ്മിനു വേണ്ടി ഇതുവരെ ഒരു പ്രവർത്തന പരിപാലന നയം രൂപീകരിക്കുകയോ അംഗീകരിക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ല. ഗ്രാമ പഞ്ചായത്തുകളിൽ നിക്ഷിപ്തമായ ഭരണഘടനാപരമായ അധികാരത്തിനു വിരുദ്ധമായി സംസ്ഥാനത്തെ ഗ്രാമീണ ജലവിതരണ പദ്ധതികൾ നിലവിൽ സർക്കാർ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള സ്വയംഭരണസ്ഥാപനമായ കേരള വാട്ടർ അതോറിറ്റി (കെഡബ്ല്യുഎ) ആണ് നടപ്പിലാക്കുകയും പരിപാലിക്കുകയും ചെയ്യുന്നത്.

സംസ്ഥാനത്ത് പരിശോധന നടത്തിയ 21 ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകളിൽ (ജിപി) നാലെണ്ണത്തിൽ മാത്രമാണ് ജിപി ജല ശുചിത്വ സമിതികൾ (ജിപിഡബ്ല്യുഎസ്സികൾ) രൂപീകരിച്ചത്. എന്നാൽ, ഈ ജല ശുചിത്വ സമിതികൾ ഇതുവരെയും യോഗം ചേർന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. പരിശോധന നടത്തിയ ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകളൊന്നും ജെജെഎം മാർഗ്ഗനിർദ്ദേശങ്ങളിൽ വിഭാവനം ചെയ്ത പോലെ ആവശ്യകതാ വിലയിരുത്തലും ബേസ്‌ലൈൻ സർവ്വേയും നടത്താത്തത്, ഈ ജിപികൾ, ജനങ്ങളുടെ യഥാർത്ഥ ആവശ്യങ്ങൾ വിലയിരുത്താതെയാണ് എഫ്എച്ച്ടിസികൾ നൽകുന്നതെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്നു. പരിശോധന നടത്തിയ ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകൾ വില്ലേജ് ആക്ഷൻ പ്ലാനുകൾ (വിഎപി) വിഭാവനം ചെയ്തതു പോലെ രൂപപ്പെടുത്തിയില്ല, അതിനാൽ അടിസ്ഥാനതലത്തിലെ യഥാർത്ഥ ആവശ്യങ്ങൾ പ്രതിഫലിപ്പിക്കുന്ന ജില്ലാ ആക്ഷൻ പ്ലാനുകളും (ഡിഎപി) സംസ്ഥാന ആക്ഷൻ പ്ലാനുകളും (എസ്എപി) തയ്യാറാക്കിയതായി കണ്ടില്ല.

2020-21 മുതൽ **2023-24** വരെയുള്ള കാലയളവിൽ എഫ്എച്ച്ടിസികൾക്കുള്ള ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിലെ കുറവ് **74.76** മുതൽ **83.94** ശതമാനം വരെയാണ്. ഇത് ആസൂത്രണവും നിർവ്വഹണവും തമ്മിലുള്ള ബന്ധമില്ലായ്മയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഉറവിട സുസ്ഥിരതാ നടപടികൾക്കും മലിനജല സംസ്കരണത്തിനുമായി സമഗ്രമായ ഒരു കർമ്മപദ്ധതിയും വികസിപ്പിച്ചിട്ടില്ല എന്നും നിരീക്ഷിച്ചു. പരിശോധന നടത്തിയ **21** ജിപികളിൽ **18** എണ്ണം മാത്രമാണ് ഇംപ്ലിമെന്റേഷൻ സപ്പോർട്ട് ഏജൻസികളെ (ഐഎസ്എ) ഏർപ്പെടുത്തിയിരുന്നത്. കൂടാതെ, ഈ ജിപികളിൽ **10** എണ്ണത്തിൽ (**56** ശതമാനം) ആസൂത്രണ-സമാഹരണ ഘട്ടത്തിനു ശേഷം മാത്രമേ ഐഎസ്എകളെ ഉൾപ്പെടുത്തിയുള്ളൂ.

2.1 അധികാരപ്പെടുത്തിയ ചുമതലാ കൈമാറ്റത്തിനുള്ള ഗസറ്റ് വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിക്കാതിരുന്നത്

ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ 73-ാം ഭേദഗതി കുടിവെള്ള വിഷയത്തെ പതിനൊന്നാം പട്ടികയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തി, അതിന്റെ നടത്തിപ്പ് ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകളെ ഏൽപ്പിക്കുകയുണ്ടായി. ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ 73-ാം ഭേദഗതിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്ന തത്വങ്ങളുമായി പൊരുത്തപ്പെടുന്ന ഒരു വികേന്ദ്രീകൃത ഭരണസംവിധാനം സ്ഥാപിക്കുന്നതിനായി **1994**-ലെ കേരള പഞ്ചായത്ത് രാജ് നിയമം (കെപിആർ ആക്ട്) നടപ്പിലാക്കി. നിലവിൽ കേരള വാട്ടർ

അതോറിറ്റിയുടെ (കെഡബ്ല്യുഎ) കീഴിലുള്ള ജലവിതരണ, മലിനജല സംബന്ധ സേവനങ്ങൾ ഗസറ്റ് വിജ്ഞാപനത്തിലൂടെ പഞ്ചായത്തുകളിൽ നിക്ഷിപ്തമാക്കണമെന്ന് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 234 എ വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. അന്നു മുതൽ, ഒരു പഞ്ചായത്തിന്റെ അധികാരപരിധിയിൽ ഉള്ള പ്ലാന്റ്, യന്ത്രങ്ങൾ, ജലവിതരണം, പമ്പിംഗ് സ്റ്റേഷനുകൾ, മറ്റ് അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ തുടങ്ങിയ ജലവിതരണവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട എല്ലാ ആസ്തികളും ആ പഞ്ചായത്തിനു കൈമാറേണ്ടതായിരുന്നു. ഗ്രാമത്തിനുള്ളിലെ ജലവിതരണ സംവിധാനങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യാൻ ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകളെ അധികാരപ്പെടുത്തുന്നതിനായി പഞ്ചായത്ത് രാജ് നിയമപ്രകാരം സംസ്ഥാന സർക്കാരുകൾ ഉചിതമായ ഒരു വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിക്കണമെന്ന് ജെജെഎമ്മിന്റെ പ്രവർത്തന മാർഗ്ഗനിർദ്ദേശങ്ങൾ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

എന്നാൽ, കെപിആർ നിയമത്തിൽ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുള്ള അത്തരമൊരു വിജ്ഞാപനം സർക്കാർ ഇതു വരെയും (2024 നവംബർ) പുറപ്പെടുവിച്ചിട്ടില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു. ഓഡിറ്റ് നടത്തിയ ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് തല സർവ്വേയിൽ, സാങ്കേതിക പരിജ്ഞാനക്കുറവും സാമ്പത്തിക പരിമിതിയും കാരണം ജലവിതരണപദ്ധതികളുടെ ഗ്രാമീണാടിസ്ഥാനത്തിലുള്ള സൗകര്യങ്ങൾ ഏറ്റെടുക്കാനോ പരിപാലിക്കാനോ സാധിക്കില്ല എന്ന് ജിപികൾ അറിയിച്ചു. പരിശോധന നടത്തിയ ജിപികളിൽ ഓഡിറ്റ് വിളിച്ചു ചേർത്ത ഫോക്കസ് ഗ്രൂപ്പ് ചർച്ചകളിൽ നിന്ന്, ജെജെഎമ്മിന്റെ പ്രവർത്തനങ്ങൾ കെഡബ്ല്യുഎ ഒറ്റയ്ക്ക് കൈകാര്യം ചെയ്തുവെന്നും, അതേസമയം ജിപികൾക്ക് അവരുടെ അധികാര പരിധിയിലുള്ള പദ്ധതികൾ ആസൂത്രണം ചെയ്യുന്നതിലും നടപ്പാക്കുന്നതിലും നിരീക്ഷിക്കുന്നതിലും പരിമിതമായ പങ്കേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ എന്നും വ്യക്തമായിരുന്നു.

ഇത് ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചപ്പോൾ, ജിപികളിൽ നിന്നും തെരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ട പ്രതിനിധികളുടെ പങ്കാളിത്തത്തോടെയാണ് ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് തലത്തിൽ പ്രവൃത്തികൾ നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതെന്ന് സർക്കാർ മറുപടി നൽകി (2025 ജൂൺ). എന്നാൽ, പദ്ധതിയുടെ മാർഗ്ഗനിർദ്ദേശങ്ങളിൽ വിഭാവനം ചെയ്തിരിക്കുന്ന രീതിയിൽ, ജെജെഎമ്മിനു കീഴിലുള്ള പദ്ധതികളുടെ നടത്തിപ്പിൽ ജിപികൾ പങ്കാളിത്തം വഹിച്ചിട്ടില്ലെന്നാണ് ഓഡിറ്റ് നടത്തിയ ഫോക്കസ് ഗ്രൂപ്പ് ചർച്ചകളിൽ തെരഞ്ഞെടുത്ത ജിപികളിലെ പ്രതിനിധികളിൽ നിന്ന് ലഭിച്ച പ്രതികരണങ്ങൾ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നത്.

ഗസറ്റ് വിജ്ഞാപനത്തിലൂടെ കുടിവെള്ള പരിപാലനം പിആർഐകൾക്ക് ഔപചാരികമായി കൈമാറുന്നത്, ജലവിതരണപദ്ധതികൾ നിയമപരമായി ഏറ്റെടുക്കാൻ പിആർഐകളെ അധികാരപ്പെടുത്തുകയും, അതുവഴി ജെജെഎമ്മിന്റെ പ്രധാന ഉദ്ദേശ്യമായിരുന്ന സാമൂഹിക ഉടമസ്ഥതയും പങ്കാളിത്തവും സാധ്യമാക്കുകയും ചെയ്യുമായിരുന്നു.

2.2 ജെജെഎമ്മിന് കീഴിൽ നടപ്പാക്കുന്ന പദ്ധതികൾക്കായുള്ള പ്രവർത്തന പരിപാലന നയം രൂപപ്പെടുത്താത്തത്

ജെജെഎം മാർഗ്ഗനിർദ്ദേശങ്ങളനുസരിച്ച്, ജലവിതരണ പദ്ധതികളുടെ നടത്തിപ്പിനും പ്രവർത്തന പരിപാലനത്തിനും ഉപയോക്തൃചാർജുകൾ ഈടാക്കുന്നതിനുമുള്ള ഉത്തരവാദിത്തം ജിപികളിലും/അവയുടെ

ഉപസമിതികളിലും നിക്ഷിപ്തമാണ്. ജലവിതരണ സംവിധാനങ്ങളുടെ സുസ്ഥിരതയും തുടർച്ചയും ഉറപ്പാക്കുന്നതിന് സംസ്ഥാനത്ത് സമഗ്രമായൊരു പ്രവർത്തന പരിപാലന നയം രൂപീകരിക്കുന്നതിന് ദേശീയ ജല ജീവൻ മിഷൻ (എൻജെജെഎം) ഡയറക്ടർ ഊന്നൽ നൽകി[6].

തൽപരകക്ഷികളുടെ പങ്ക്, പദ്ധതികളുടെ നടത്തിപ്പിനുള്ള മാർഗ്ഗനിർദ്ദേശം, ഉദ്യോഗസ്ഥർക്കുള്ള നിർദ്ദിഷ്ട നൈപുണ്യം തുടങ്ങിയ പ്രധാന ഘടകങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന പ്രവർത്തന പരിപാലന നയം ഇതുവരെ സർക്കാർ രൂപീകരിക്കുകയോ അംഗീകരിക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു. ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകൾക്ക് നൽകിയിട്ടുള്ള ഭരണഘടനാപരമായ അധികാരത്തിന് വിരുദ്ധമായി, സംസ്ഥാനത്തെ ഗ്രാമീണ ജലവിതരണ പദ്ധതികൾ നിലവിൽ സർക്കാർ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനമായ കെഡബ്ല്യുഎ ആണ് നടപ്പിലാക്കുകയും പരിപാലിക്കുകയും ചെയ്യുന്നത്. ജലവിതരണം നൽകുന്നതിനുള്ള ഉപയോക്തൃചാർജുകൾ ഈടാക്കുന്നതിനുള്ള ഉത്തരവാദിത്തവും ഈ സ്ഥാപനത്തെ ഏൽപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

വൈദ്യുത ബില്ലുകൾ, അറ്റകുറ്റപ്പണികൾ, ജീവനക്കാരുടെ ശമ്പളം, രാസവസ്തുക്കൾ തുടങ്ങിയവയ്ക്കായുള്ള ആവർത്തിച്ചുള്ള ചെലവുകൾ പ്രവർത്തന പരിപാലന ചെലവുകളിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ, സംസ്ഥാനത്തെ ജലവിതരണ പദ്ധതികളുടെ പ്രവർത്തന പരിപാലന ചെലവുകൾ വഹിക്കാൻ കെഡബ്ല്യുഎ ഈടാക്കുന്ന ജല ഉപയോഗ ചാർജ് പര്യാപ്തമായിരുന്നില്ല. ഇതിനെ, കേരള സംസ്ഥാന വൈദ്യുതി ബോർഡിന് വൈദ്യുതി ചാർജായി ₹458.54 കോടി (2024 ഡിസംബർ 31-ലെ കണക്കനുസരിച്ച്) കെഡബ്ല്യുഎ നൽകാനുണ്ട് എന്നതിന്റെ വെളിച്ചത്തിലാണ് കാണേണ്ടത്. നൂറ് ശതമാനം ഗ്രാമീണ വീടുകൾക്കും എഫ്എച്ച്ടിസികൾ നൽകാൻ ജെജെഎം നിർദ്ദേശിക്കുന്നതിനാൽ തുടർന്നുള്ള വർഷങ്ങളിൽ പ്രവർത്തന പരിപാലന ചെലവിലുണ്ടാകാൻ പോകുന്ന വർദ്ധനവ് ഉപയോക്തൃചാർജുകളുടെ രൂപത്തിൽ ഈടാക്കേണ്ടിയിരുന്നു.

തെരഞ്ഞെടുത്ത ജിപികളിൽ ഓഡിറ്റ് നടത്തിയ ഫോക്കസ് ഗ്രൂപ്പ് ചർച്ചകളിൽ, പൈപ്പുകളുടെ പതിവായ പൊട്ടലുകൾ, മോശമായ അറ്റകുറ്റപ്പണികൾ, പരാതികളുടെ പരിഹാരം വൈകുന്നത് എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പ്രശ്നങ്ങൾ വെളിപ്പെട്ടു. സമഗ്രമായ ഒരു പ്രവർത്തന പരിപാലന നയം നിലവിലുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇവ ഫലപ്രദമായി പരിഹരിക്കപ്പെടുമായിരുന്നു. പദ്ധതികളുടെ പ്രവർത്തന പരിപാലനം (ഒ ആന്റ് എം) നടപ്പിലാക്കുന്നതിന് സംരംഭകത്വ രീതിയിൽ പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങളെ പരിശീലിപ്പിക്കണമെന്ന് ജെജെഎം മാർഗ്ഗരേഖകളിൽ പറയുന്നുണ്ടെങ്കിലും, പരിശോധന നടത്തിയ ഒരു ജിപിയിലും അത്തരമൊരു ഉദ്യമം കണ്ടെത്താനായില്ല.

ജെജെഎമ്മിന്റെ പ്രവർത്തന പരിപാലന നയത്തിന്റെ ഭാഗമായി, ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിലെ അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ ജിപികൾക്ക് കൈമാറുന്നത് ഉൾപ്പെടെയുള്ള ഗ്രാമീണ ജലവിതരണപദ്ധതികൾക്കുള്ള നിർദ്ദേശം പരിഗണനയിലാണെന്ന് സർക്കാർ പ്രസ്താവിച്ചു (2025 ജൂൺ). മുഴുവൻ പദ്ധതിയും പൂർത്തിയാകുമ്പോൾ മാത്രമേ പ്രവർത്തന പരിപാലനം ആവശ്യമുള്ളൂ എന്നും, പ്രവർത്തന പരിപാലന നയം

[6] 2021 മെയ്, 2021 ഓഗസ്റ്റ്, 2021 ഒക്ടോബർ മാസങ്ങളിൽ കേരള സർക്കാരിന്റെ ജലവിഭവ വകുപ്പ് അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറിക്ക് നൽകിയ കത്തുകൾ മുഖേന

സർക്കാർ അംഗീകരിച്ചു കഴിഞ്ഞാൽ പരിശീലനവും പരിപാലനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട തുടർ നടപടികൾ സ്വീകരിക്കുമെന്നും പ്രസ്താവിച്ചു. ജെജെഎം മാർഗ്ഗരേഖകൾ പ്രകാരം പ്രവർത്തന പരിപാലന നയം എസ്എപിയുടെ ഭാഗമാകണമെന്ന് വിഭാവനം ചെയ്തതിനാൽ നയം രൂപീകരിക്കുന്നതിലെ കാലതാമസം, ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിലെ അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകൾക്ക് കൈമാറുന്നതിലും കാലതാമസം വരുത്തും.

2.3 ജെജെഎമ്മിനു കീഴിലെ സ്ഥാപന സംവിധാനം

സമയബന്ധിതമായ ഒരു ദൗത്യപദ്ധതിയായതിനാൽ, അതിന്റെ വിജയകരമായ നടത്തിപ്പിന് ജെജെഎമ്മിന് ശക്തമായ ഒരു സ്ഥാപനചട്ടക്കൂട് ആവശ്യമായിരുന്നു. മുകളിൽ പറഞ്ഞ കാര്യങ്ങൾ സാധ്യമാക്കുന്നതിനായി, ദേശീയ തലത്തിൽ നാഷണൽ ജല ജീവൻ മിഷൻ (എൻജെജെഎം), സംസ്ഥാന തലത്തിൽ സംസ്ഥാന ജല ശുചിത്വ മിഷൻ (എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എം), ജില്ലാ തലത്തിൽ ജില്ലാതല ജല ശുചിത്വ മിഷൻ (ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം), ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് തലത്തിൽ ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് / ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് ഉപസമിതി, അതായത് പഞ്ചായത്ത് ജല ശുചിത്വ സമിതി (വിഡബ്ല്യുഎസ്സി) എന്നിങ്ങനെ നാല് തലങ്ങളിലുള്ള ഒരു സ്ഥാപന സംവിധാനം സ്ഥാപിക്കേണ്ടതായിരുന്നു.

2.3.1 പഞ്ചായത്ത് ജല-ശുചിത്വ സമിതികൾ

ഓരോ പഞ്ചായത്തിലും **10-15** അംഗങ്ങളെ ഉൾപ്പെടുത്തി, വനിതാ അംഗങ്ങൾക്ക് **50** ശതമാനം പ്രാതിനിധ്യം നൽകിക്കൊണ്ട്, ഉപസമിതികളായി പഞ്ചായത്ത് ജല-ശുചിത്വ സമിതികൾ രൂപീകരിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. പരിശോധന നടത്തിയ **21** ജിപികളിൽ കൊല്ലം ജില്ലയിലെ മൂന്ന് ജിപികളിലും[7] പാലക്കാട് ജില്ലയിലെ ഒരു ജിപിയിലും[8] മാത്രമാണ് വിഡബ്ല്യുഎസ്സികൾ രൂപീകരിച്ചത് (**2022** ജൂലൈ, **2023** ജൂലൈ). എന്നാൽ, ഈ ജിപികളിലെ വിഡബ്ല്യുഎസ്സികൾ ഇതുവരെ യോഗം ചേർന്നിട്ടില്ല എന്ന് ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു.

താഴെ പറയുന്ന തുടർനിരീക്ഷണങ്ങളും ഓഡിറ്റിൽ നടത്തി:

- ഗ്രാമീണസമൂഹത്തിന്റെ ആവശ്യങ്ങൾ, ബേസ്‌ലൈൻ സർവ്വേ, റിസോഴ്സ് മാപ്പിംഗ് എന്നിവ അടിസ്ഥാനമാക്കി വിഡബ്ല്യുഎസ്സികൾ വില്ലേജ് ആക്ഷൻ പ്ലാൻ (വിഎപി) തയ്യാറാക്കേണ്ടിയിരുന്നു. ഫണ്ടിന്റെ സ്രോതസ്സ് പരിഗണിക്കാതെ, ഗ്രാമത്തിലെ കുടിവെള്ളവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട എല്ലാ പ്രവൃത്തികളും വിഎപിയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ഏറ്റെടുക്കേണ്ടതായിരുന്നു. **2019-24** കാലയളവിൽ, പരിശോധിച്ച ജിപികളോ അവയുടെ വിഡബ്ല്യുഎസ്സികളോ ആസൂത്രണഘട്ടത്തിൽ വിഎപികൾ തയ്യാറാക്കിയിട്ടില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് കണ്ടെത്തി. പകരം, കെഡബ്ല്യുഎ തയ്യാറാക്കിയ വിഎപികൾ എട്ട് ജിപികളിൽ അവയുടെ സെക്രട്ടറിമാർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തിയതായി കാണുകയുണ്ടായി. എന്നാൽ,

[7] പന്മന, കുണ്ടറ, മൺറോതുരുത്ത്

[8] പട്ടഞ്ചേരി

വിഡബ്ല്യുഎസ്‌സിയുടെ വിശദാംശങ്ങൾ, ജലത്തിന്റെ ഗുണനിലവാരം, ഉറവിട സുസ്ഥിരത, മലിനജലസംസ്കരണം, ഖണ്ഡിക **2.6**-ൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെ, വിവിധ പദ്ധതികളുമായും പരിപാടികളുമായുമുള്ള സംയോജനം തുടങ്ങിയ സുപ്രധാന വിവരങ്ങൾ രേഖകളിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരുന്നില്ല.

- പരിശോധന നടത്തിയ **21** ജിപികളിൽ നിന്ന് ശേഖരിച്ച വിഎപികളുടെ തെരഞ്ഞെടുത്ത സാമ്പിളുകളുടെ ഓഡിറ്റ് പരിശോധനയിൽ, ഒരു ജിപി[9] മാത്രമാണ്, അതും ആസൂത്രണ ഘട്ടം അവസാനിച്ച ശേഷം, വിഎപി തയ്യാറാക്കിയത് എന്ന് കണ്ടെത്തി.

- പരിശോധന നടത്തിയ **21** ജിപികളിൽ ഒന്നും തന്നെ ബേസ്‌ലൈൻ സർവ്വേ നടത്തിയിരുന്നില്ല. ഇത് തെരഞ്ഞെടുത്ത എല്ലാ ജിപികളും മുൻഗണനാക്രമവും ആവശ്യകതയും വിലയിരുത്താതെയാണ് എഫ്എച്ച്ടിസികൾ നൽകുന്നതെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്നു. **2019** ഏപ്രിൽ **01**-നു മുൻപുള്ള ഗാർഹിക കവറേജിനെക്കുറിച്ചുള്ള ബേസ്‌ലൈൻ ഡാറ്റ ഈ ജിപികളിൽ ലഭ്യമല്ല. ഇംപ്ലിമെന്റേഷൻ സപ്പോർട്ട് ഏജൻസികൾ (ഐഎസ്എ) പ്രാരംഭ റിപ്പോർട്ടുകൾ തയ്യാറാക്കുന്നതിന് ജിപികളിൽ നിന്ന് ലഭിച്ച ദ്വിതീയ ഡാറ്റയെ[10] ആശ്രയിച്ചു. ആവശ്യക്കാരുടെ യഥാർത്ഥ എണ്ണം കണക്കാക്കിയിട്ടില്ലാത്തതിനാൽ, കെഡബ്ല്യുഎ ടാപ്പ് കണക്ഷൻ നൽകിയിട്ടുള്ള വീടുകൾ ഒഴികെ, ഗ്രാമപഞ്ചായത്തിലെ മുഴുവൻ വീടുകളെയും, പദ്ധതിയുടെ ഗുണഭോക്താക്കളായി കണക്കാക്കുകയുണ്ടായി. **പട്ടിക 2.1**-ൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നതു പോലെ, ഒരു ഗ്രാമപഞ്ചായത്തിലെ ജലത്തിന്റെ ആവശ്യകതയെക്കുറിച്ചുള്ള ആധികാരിക വിലയിരുത്തലിന്റെ അഭാവം എഫ്എച്ച്ടിസികളുടെ ഗണ്യമായ വിഛേദനങ്ങൾക്കു കാരണമായി.

പട്ടിക 2.1: 2024 ഏപ്രിൽ 01-ലെ കണക്കനുസരിച്ച് തെരഞ്ഞെടുത്ത ജില്ലകളിലെ വിഛേദിക്കപ്പെട്ട എഫ്എച്ച്ടിസികളുടെ വിശദാംശങ്ങൾ

ജില്ല	നൽകിയ എഫ്എച്ച്ടിസികളുടെ എണ്ണം	വിച്ഛേദിക്കപ്പെട്ട എഫ്എച്ച്ടിസികളുടെ എണ്ണം	ബില്ല് ചെയ്ത തുകയുടെ പിടിക്കാനുള്ള കുടിശ്ശിക (₹)
പാലക്കാട്	1,96,125	44,519	1,45,86,963
കൊല്ലം	2,50,414	36,963	2,02,66,016
കോഴിക്കോട്	1,15,525	4,621	41,64,510

(ഉറവിടം: കെഡബ്ല്യുഎയുടെ ഇ-അബാക്കസ്, ഇ-സർവ്വീസ് ഡാറ്റ)

ഓഡിറ്റ് കാലയളവിൽ സംസ്ഥാനത്ത് വിച്ഛേദിക്കപ്പെട്ട **4,04,404** എഫ്എച്ച്ടിസികളിൽ[11] **2,13,991 (52.92** ശതമാനം**)** എണ്ണം, ടാപ്പ് കണക്ഷനുകൾ നൽകിയ അതേ മാസം തന്നെ വിച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടതായി ശ്രദ്ധയിൽപ്പെട്ടു. ജലത്തിന്റെ

[9] തുറയൂർ

[10] ആകെ അനുവദിച്ച കെട്ടിട അനുമതികളുടെ എണ്ണം മുതലായ പഞ്ചായത്ത് രേഖകളിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്ന ഡാറ്റ.

[11] പ്രൈസ് 3.0 പ്രകാരം എഫ്എച്ച്ടിസികൾ നൽകുന്നതിന് കണക്കാക്കിയ ഏറ്റവും കുറഞ്ഞ യൂണിറ്റ് ചെലവ് ₹5,913.71 ആയിരുന്നു

ആവശ്യകതയെക്കുറിച്ചോ ലഭ്യതയുടെ വ്യാപ്തിയെക്കുറിച്ചോ യാഥാർത്ഥ്യ ബോധത്തോടെയുള്ള വിലയിരുത്തൽ നടത്താതെ ടാപ്പ് കണക്ഷൻ നൽകിയിരിക്കാനുള്ള സാധ്യതയിലേക്കാണ് ഇത് വിരൽചൂണ്ടുന്നത്.

- 100 ശതമാനം കവറേജും കേരളത്തിലെ വിവിധ ഗ്രാമങ്ങളെ ബന്ധിപ്പിക്കുന്ന വിതരണ ശൃംഖലയും ആയിരുന്നു ജെജെഎം നടപ്പിലാക്കുന്നതിലെ പ്രധാന ആശങ്കയെന്നും, ഇത് വിഎപിയെ അപ്രസക്തമാക്കിയെന്നും അന്തിമ കൂടിക്കാഴ്ചയിൽ (2025 മേയ്) ജലവിഭവ വകുപ്പ് അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. സംസ്ഥാനത്തിന്റെ നിർദ്ദിഷ്ട വ്യവസ്ഥകൾക്ക് അനുസൃതമായി വിഡബ്ല്യുഎസ്‌സിക്കു പകരം ജിപിഡബ്ള്യുഎസ്‌സി രൂപീകരിച്ചുകൊണ്ട് ഉത്തരവുകൾ പുറപ്പെടുവിച്ചതായി (2020 ആഗസ്റ്റ്) സർക്കാർ മറുപടിയിൽ പ്രസ്താവിച്ചു (2025 ജൂൺ). വിശദമായ പദ്ധതി റിപ്പോർട്ടുകൾ (ഡിപിആർ) കെഡബ്ല്യുഎ തയ്യാറാക്കി ജിപികൾക്ക് സമർപ്പിച്ചുവെന്നും അവ അംഗീകരിച്ചുവെന്നും സർക്കാർ അറിയിച്ചു.

  ജലത്തിന്റെ ഗുണനിലവാരം, ഉറവിട സുസ്ഥിരത, സംയോജനം തുടങ്ങിയ പ്രധാന ഘടകങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഒരു സമഗ്ര പദ്ധതിയായ വിഎപിക്ക് പകരമായി പദ്ധതി-നിർദ്ദിഷ്ട ഡിപിആറുകളെ പരിഗണിക്കാൻ കഴിയില്ല എന്നതിനാൽ മുകളിൽ പറഞ്ഞ വാദം സ്വീകാര്യമല്ല. കൂടാതെ, 2020 ഓഗസ്റ്റിൽ ജിപിഡബ്ല്യുഎസ്‌സികൾ രൂപീകരിക്കാൻ ഉത്തരവുകൾ പുറപ്പെടുവിച്ചുവെങ്കിലും പരിശോധന നടത്തിയ 21 ജിപികളിൽ നാലെണ്ണത്തിൽ മാത്രമേ ജിപിഡബ്ല്യുഎസ്‌സികൾ രൂപീകരിച്ചിരുന്നുള്ളൂവെന്നും ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു.

- ബേസ്‌ലൈൻ സർവ്വേയെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, കോവിഡ് മഹാമാരിയും തുടർന്നുള്ള അടച്ചുപൂട്ടലുകളും പ്രാരംഭഘട്ടത്തിൽ വലിയ തോതിലുള്ള ഫീൽഡ് പരിശോധനകളെ പരിമിതപ്പെടുത്തിയെന്ന് സർക്കാർ മറുപടി നൽകി (2025 ജൂൺ). നൂറ് ശതമാനം ഗ്രാമീണ വീടുകളെയും ഉൾപ്പെടുത്തുക എന്നതായിരുന്നു സംസ്ഥാന നയം എന്നതിനാൽ, മുൻഗണനാക്രമം പാലിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലായിരുന്നു. ജല ഉപയോഗ ചാർജുകൾ അടയ്ക്കാത്തത്, അനധികൃത ഉപയോഗങ്ങൾ, കെട്ടിടങ്ങൾ പൊളിച്ച് മാറ്റിയത് എന്നിവ കാരണം ജെജെഎം പദ്ധതിക്കു മുൻപു നൽകിയ കണക്ഷനുകൾ വിച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ കണക്കുകളാണ് ഇ-അബാക്കസിലും ഇ-സർവീസിലും അപ്‌ലോഡ് ചെയ്ത ഡാറ്റയിൽ കാണിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നും സർക്കാർ പരാമർശിച്ചു. ഉൽപാദന ഘടകങ്ങൾ പൂർത്തിയായാൽ പ്രവർത്തനക്ഷമമാകുന്ന എച്ച്ടിസികളെയായിരുന്നു ഇ-അബാക്കസിൽ ഡിസ്കണക്ഷൻ എൻട്രിയായി ഉൾപ്പെടുത്തിയത്.

  ഈ റിപ്പോർട്ടിന്റെ ഖണ്ഡികകൾ 4.9, 4.12 എന്നിവയിൽ വിശദമാക്കിയിരിക്കുന്നതു പോലെ, എഫ്എച്ച്ടിസികൾ നൽകുന്നതിൽ എസ്‌സി/എസ്ടി/ആസ്പിരേഷണൽ ജില്ലകൾ

എന്നിവയ്ക്ക് മുൻഗണന നൽകാത്ത സാഹചര്യങ്ങൾ കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ, മുൻഗണനാക്രമത്തെക്കുറിച്ച് മേൽപ്പറഞ്ഞ മറുപടി ന്യായീകരിക്കാൻ കഴിയുന്നതല്ല.

ഓഡിറ്റ് നടത്തിയ ഫോക്കസ് ഗ്രൂപ്പ് ചർച്ചകളിൽ, ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് പ്രതിനിധികൾ അവരുടെ അധികാര പരിധിയിലുള്ള ജല ഗുണനിലവാരത്തെപ്പറ്റി ആശങ്കകൾ ഉന്നയിച്ചിരുന്നു. ഫലപ്രദമായ ബേസ്‌ലൈൻ സർവ്വേ ഈ പ്രശ്നങ്ങൾ തിരിച്ചറിയുന്നതിനും സമയബന്ധിതമായ പരിഹാര നടപടികൾ ആരംഭിക്കുന്നതിനും സഹായകരമാകുമായിരുന്നു.

കൂടാതെ, ഇ-സർവ്വീസിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്ന കണക്ഷനുകൾ ജെജെഎമ്മിന് കീഴിൽ നൽകിയ പുതിയ കണക്ഷനുകളുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതായിരുന്നു. വിഛേദിക്കപ്പെട്ട കണക്ഷനുകളുടെ പേരിൽ അടയ്ക്കേണ്ട കുടിശ്ശിക തുക, അവ പ്രവർത്തനക്ഷമമായ ടാപ്പ് കണക്ഷനുകളാണെന്നും അതിനാലാണ് ബില്ല് ചെയ്യപ്പെട്ടതെന്നും സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഇതര ജല സ്രോതസ്സുകളുടെ ലഭ്യത മൂലമാണ് കണക്ഷനുകൾ വിച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടതെന്ന് പരിശോധന നടത്തിയ കെഡബ്ല്യുഎ ഡിവിഷനുകളിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥരുടെ മറുപടികളിൽ നിന്നും, ഗുണഭോക്തൃ സർവ്വേയിൽ നിന്നും വെളിപ്പെട്ടു. ഇത് ബേസ്‌ലൈൻ സർവ്വേയിലൂടെ കണ്ടെത്താമായിരുന്നു.

2.3.2 ജില്ലാതല ജല-ശുചിത്വ മിഷൻ

സംസ്ഥാന സർക്കാർ സംസ്ഥാനത്തെ 14 ജില്ലകളിലും ജില്ലാതല ജല-ശുചിത്വ മിഷനുകൾ (ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം) രൂപീകരിച്ചു (2020 ജൂൺ). ജില്ലാ കളക്ടർ നേതൃത്വം നൽകുന്ന ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എമ്മിൽ, ജില്ലാ ആസ്ഥാനത്തെ കെഡബ്ല്യുഎ ഡിവിഷനിലെ എക്സിക്യൂട്ടീവ് എൻജിനീയർ മെമ്പർ സെക്രട്ടറിയായും, ഏഴ് വകുപ്പുകളിൽ / പദ്ധതികളിൽ[12] നിന്നും ഓരോ അംഗവും ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു.

പരിശോധന നടത്തിയ ജില്ലകളിലെ ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എമ്മുകൾ, അവരുടെ അധികാര പരിധിയിലുള്ള ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകൾ ഒരു ജില്ലാ ആക്ഷൻ പ്ലാനിലേക്ക് (ഡിഎപി) സംയോജിപ്പിക്കുന്നതിനായി വില്ലേജ് ആക്ഷൻ പ്ലാനുകൾ തയ്യാറാക്കുന്നുണ്ടെന്ന് ഉറപ്പ് വരുത്തിയിട്ടില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് കണ്ടെത്തി. കൊല്ലം ജില്ലയിലെ ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം ഒരു ഡിഎപി തയ്യാറാക്കിയെങ്കിലും, അതിൽ ഉറവിട സുസ്ഥിരത, മലിന ജല സംസ്കരണം, പദ്ധതികളുടെ സംയോജനം, ജല ബജറ്റിംഗ് എന്നിവയെക്കുറിച്ചുള്ള സുപ്രധാന വിവരങ്ങളോ പ്ലാനുകളോ അടങ്ങിയിരുന്നില്ല. ഐഎസ്എകളുടെ പ്രകടനം നിരീക്ഷിക്കുന്നതിലും ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം പരാജയപ്പെട്ടു.

പഞ്ചായത്ത് തിരിച്ചുള്ള ജനവാസ വ്യവസ്ഥയെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള ടാപ്പ് കണക്ഷനുകളുടെ ആവശ്യകത കണക്കിലെടുത്ത് ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകൾ നിർദ്ദേശങ്ങൾ തയ്യാറാക്കിയതായി സർക്കാർ അറിയിച്ചു (2025 ജൂൺ). ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകൾ പ്രമേയങ്ങൾ പാസാക്കുകയും പദ്ധതികളുടെ അംഗീകാരത്തിനായി

[12] വനം, ആരോഗ്യം, പൊതുവിദ്യാഭ്യാസം, ജലസേചനം, ഭൂഗർഭജലം, പൊതുജനസമ്പർക്കം, സംയോജിത ആദിവാസി വികസന പദ്ധതി (ഐറ്റിഡിപി)

ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എമ്മിന് നിർദ്ദേശങ്ങൾ സമർപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. പദ്ധതികളുടെ അംഗീകാരത്തിനായി ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം അംഗീകൃത നിർദ്ദേശങ്ങൾ സംസ്ഥാനതല പദ്ധതി അനുമതിദാന സമിതിയുടെ (എസ്എൽഎസ്എസ്സി) മുമ്പാകെ സമർപ്പിച്ചു. എല്ലാ വ്യക്തിഗത നിർദ്ദേശങ്ങളും സമന്വയിപ്പിച്ചാണ് ഡിഎപി രൂപീകരിക്കുന്നതെന്നും ഒരു ജില്ലയ്ക്ക് ഒരൊറ്റ ഏകീകൃത പദ്ധതി സാധ്യമല്ലെന്നും പ്രസ്താവിച്ചു.

വിഎപികൾ തയ്യാറാക്കുന്നതിന്റെയും അവയെ സംയോജിപ്പിച്ച് ഡിഎപികളാക്കുന്നതിന്റെയും നിർണ്ണായക ഘട്ടങ്ങൾ സംസ്ഥാനത്തെ ആസൂത്രണപ്രക്രിയയുടെ ഭാഗമാകുന്നതിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കപ്പെട്ടിരുന്നു എന്ന വസ്തുത സർക്കാർ മറുപടിയിൽ സ്ഥിരീകരിക്കപ്പെട്ടു. തൽഫലമായി, ജെജെഎമ്മിന്റെ പ്രവർത്തന മാർഗ്ഗരേഖകളിൽ വിഭാവനം ചെയ്തപോലെ വിഎപികളിൽ ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ട നിർണ്ണായക വശങ്ങൾ കെഡബ്ല്യുഎ സമർപ്പിച്ച നിർദ്ദേശങ്ങളിൽ ഇടം കണ്ടെത്തിയില്ല.

2.3.3 സംസ്ഥാന ജല-ശുചിത്വ മിഷൻ

സംസ്ഥാന ജല-ശുചിത്വ മിഷന്റെ പ്രവർത്തനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഇനിപ്പറയുന്ന കാര്യങ്ങൾ ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു:

- സംസ്ഥാന ജല-ശുചിത്വ മിഷന്റെ അപെക്സ് കമ്മിറ്റി വർഷത്തിൽ കുറഞ്ഞത് രണ്ടു തവണയെങ്കിലും, സാധ്യമെങ്കിൽ ത്രൈമാസത്തിലൊരിക്കലെങ്കിലും യോഗം ചേരണമെന്ന് നിഷ്കർഷിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. **2020** ഓഗസ്റ്റ് മുതൽ എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എം എട്ട് മീറ്റിംഗുകൾ മാത്രമേ നടത്തിയിട്ടുള്ളൂവെന്ന് ഓഡിറ്റ് കണ്ടെത്തി. ഇതിൽ അവസാന യോഗം, **15** മാസത്തെ ഇടവേളയ്ക്ക് ശേഷം, **2025** ജനുവരിയിലാണ് ചേർന്നത്.

- സാമ്പത്തിക ആസൂത്രണവും ഫണ്ടുകളുടെ സമയബന്ധിതമായ വിനിയോഗവും, ജലവിതരണത്തിന്റെയും ശുചിത്വ പ്രവർത്തനങ്ങളുടെയും സംയോജനം, ഗ്രാമത്തിലെ ജല അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനായി തദ്ദേശ സ്വയംഭരണസ്ഥാപനങ്ങൾക്ക് അധികാരം നൽകൽ അല്ലെങ്കിൽ പദ്ധതികൾ നടപ്പിലാക്കുന്നതിൽ വകുപ്പുകൾ തമ്മിലുള്ള ഏകോപനം തുടങ്ങിയ എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എമ്മിൽ നിക്ഷിപ്തമായിരിക്കുന്ന പ്രധാന ചുമതലകളെ സംബന്ധിച്ച പ്രാവർത്തിക നിർദ്ദേശങ്ങളൊന്നും തന്നെ യോഗങ്ങളുടെ മിനിറ്റ്സിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് സൂക്ഷ്മപരിശോധനയിൽ കണ്ടെത്തി.

- ഈ റിപ്പോർട്ടിലെ ഖണ്ഡികകൾ **3.2.1, 5.2** എന്നിവയിൽ വിശദീകരിച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെ, ഗുണഭോക്തൃ വിഹിതം സമാഹരിക്കൽ, ഫീൽഡ് ടെസ്റ്റിംഗ് കിറ്റുകളുടെ സഹായത്തോടെയുള്ള ജല ഗുണനിലവാര പരിശോധനാ സജ്ജീകരണം തുടങ്ങിയവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട അപെക്സ് കമ്മിറ്റി യോഗങ്ങളിൽ എടുത്ത തീരുമാനങ്ങൾ പരിഗണിക്കുകയോ നടപ്പിലാക്കുകയോ ചെയ്തില്ല. ഇത് കമ്മിറ്റി എടുത്ത തീരുമാനങ്ങൾ നടപ്പിലാക്കുന്നതിൽ മതിയായ തുടർനടപടികൾ ഇല്ലെന്നത് സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

- കുടിവെള്ള ശുചിത്വ വകുപ്പ് / ദേശീയ ജല ജീവൻ മിഷൻ എന്നിവയുമായി നടത്തിയ ചർച്ചയ്ക്ക് ശേഷം എസ്എപികളുടെ[13] വിലയിരുത്തലും തത്വത്തിലുള്ള അംഗീകാരവും എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എമ്മിന്റെ അപെക്സ് കമ്മിറ്റിയെ ഏൽപ്പിച്ചെങ്കിലും, ഓഡിറ്റ് കാലയളവിൽ എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എം, ഒരു എസ്എപിയെക്കുറിച്ചും ചർച്ച ചെയ്യുകയോ അംഗീകരിക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റിന്റെ ശ്രദ്ധയിൽപ്പെട്ടു. കെഡബ്ല്യുഎ തയ്യാറാക്കുകയും ഐഎംഐഎസിൽ അപ്‌ലോഡ് ചെയ്യുകയും ചെയ്ത എസ്എപിക്ക് എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എം അപെക്സ് കമ്മിറ്റിയുടെ നിർബന്ധിത അംഗീകാരം ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഈ എസ്എപിയിൽ ഉറവിട സുസ്ഥിരതയ്ക്കും മലിനജല സംസ്കരണത്തിനുമുള്ള നടപടികൾ ഉൾപ്പെടുത്തുകയോ ഒരു ദീർഘകാല സമഗ്ര ജലസുരക്ഷാപദ്ധതി തിരിച്ചറിയുകയോ ചെയ്തില്ല.

- ഫലപ്രദമായ ചർച്ചകൾ സാധ്യമാക്കുന്നതിനായി എക്സിക്യൂട്ടീവ് കമ്മിറ്റി മാസത്തിലൊരിക്കൽ യോഗം ചേരേണ്ടതായിരുന്നു എങ്കിലും, അഞ്ച് വർഷത്തെ ഓഡിറ്റ് കാലയളവിനിടയിൽ നാല് യോഗങ്ങൾ മാത്രമേ നടന്നിട്ടുള്ളൂവെന്നും 2023 നവംബറിന് ശേഷം ഒരു യോഗവും ചേർന്നിട്ടില്ലെന്നും ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു. ജലസേചന വകുപ്പ്, പൊതുമരാമത്ത് വകുപ്പ്, കെഎസ്ഇബി, എൽഎസ്ജിഡി എന്നിവയുടെ പ്രതിനിധികൾ സമിതിയിൽ അംഗങ്ങളായിരുന്നുവെങ്കിലും, റോഡ് പുനഃസ്ഥാപനം, പദ്ധതികളുടെ സംയോജനം തുടങ്ങിയ, ഈ കക്ഷികൾക്ക് പ്രസക്തമായ വിഷയങ്ങളെക്കുറിച്ച് ഒരു ചർച്ചയും നടത്തിയിരുന്നില്ലെന്ന് ഈ യോഗങ്ങളുടെ മിനിറ്റ്സുകളിൽ നിന്നും വെളിപ്പെട്ടു.

എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എം യോഗങ്ങളിൽ എസ്എപിയെക്കുറിച്ചും അതിന്റെ ഘടകമായ ജലസുരക്ഷാ പദ്ധതിയെക്കുറിച്ചും വിശദമായ ചർച്ചകൾ നടന്നതായി സർക്കാർ പ്രസ്താവിച്ചു (2025 ജൂൺ). എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എമ്മിൽ ചർച്ച ചെയ്യുകയും അംഗീകരിക്കുകയും ചെയ്ത എല്ലാ പദ്ധതികളും എസ്എപിയുടെ ഭാഗമായിരുന്നു. എസ്എപിയുടെ ഭാഗമായുള്ള വ്യത്യസ്ത നിർദ്ദേശങ്ങൾ ഡിഎപി പ്രകാരമുള്ള നിർദ്ദേശങ്ങളെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണെന്നും, ഈ നിർദ്ദേശങ്ങൾ നടപ്പിലാക്കുന്നതിനായി എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എം അംഗീകരിച്ചുവെന്നും പ്രസ്താവിച്ചു.

കെഡബ്ല്യുഎ, ഐഎംഐഎസിൽ അപ്‌ലോഡ് ചെയ്ത എസ്എപി, എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എം ചർച്ച ചെയ്യുകയോ അംഗീകരിക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ലെന്ന വസ്തുത ഓഡിറ്റ് എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എമ്മിന്റെ യോഗങ്ങളുടെ മിനിറ്റ്സിന്റെ സൂക്ഷ്മപരിശോധനയിൽ സ്ഥിരീകരിച്ചു.

ഉറവിട സുസ്ഥിരത ഉൾപ്പെടുത്താനുള്ള കേന്ദ്രസർക്കാർ നിർദ്ദേശങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, എസ്ഡബ്ല്യുഎസ്എം യോഗത്തിൽ പുതുക്കിയ എസ്എപി അംഗീകരിക്കുകയും

[13] എഫ്എച്ച്ടിസികളുടെ വാർഷിക ലക്ഷ്യവും അനുബന്ധ സാമ്പത്തിക ആവശ്യകതകളും മുന്നോട്ടു വയ്ക്കുന്ന അഞ്ച് വർഷ സംസ്ഥാന ആക്ഷൻ പ്ലാൻ ഓരോ സംസ്ഥാനവും തയ്യാറാക്കേണ്ടതായിരുന്നു.

ജലസുരക്ഷാപദ്ധതി രൂപീകരിക്കുന്നതിനായി **2025** ജനുവരിയിൽ ഒരു കമ്മിറ്റി രൂപീകരിക്കുകയും ചെയ്തതായി ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു.

സുസ്ഥിരമായ ഉപരിതല സ്രോതസ്സുകളെ അടിസ്ഥാനമാക്കി ഗ്രാമീണ കുടിവെള്ള പദ്ധതികൾ നടപ്പിലാക്കുന്ന നയം സംസ്ഥാനം സ്വീകരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും അതിനാൽ സുസ്ഥിരതയ്ക്കുള്ള മറ്റു പദ്ധതികൾ പരിഗണിച്ചിട്ടില്ലെന്നും സർക്കാർ തുടർന്ന് വ്യക്തമാക്കി. എന്നാൽ, പരിശോധന നടത്തിയ മൂന്ന് ജില്ലകളിൽ, രണ്ട് ജില്ലകളിലെ ഉപരിതല ജലസ്രോതസ്സുകൾ വരൾച്ചക്കാലത്ത് ജലം വിതരണം ചെയ്യാൻ അപര്യാപ്തമാണെന്നത് ഓഡിറ്റിന്റെ ശ്രദ്ധയിൽപ്പെട്ടു. ഉറവിട സുസ്ഥിരതാ നടപടികൾ ഉൾപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട് എസ്എപി രൂപീകരിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകതയെ ഇത് അടിവരയിടുന്നു.

2.4 വാർഷിക കർമ്മ പദ്ധതി പ്രകാരമുള്ള ലക്ഷ്യം കൈവരിക്കാത്തത്

വാർഷിക വകയിരുത്തലിനു ആനുപാതികമായി വാർഷിക ലക്ഷ്യങ്ങൾ വിശദീകരിക്കുന്ന ഒരു വാർഷിക കർമ്മ പദ്ധതി (എഎപി) ഫെബ്രുവരി മാസത്തിൽ സംസ്ഥാനം തയ്യാറാക്കേണ്ടതായിരുന്നു. എഎപി, എസ്എപിയിൽ നിന്ന് ഉരുത്തിരിഞ്ഞു വരേണ്ടതും ഡിഡിഡബ്ല്യുഎസ്/എൻജെജെഎം എന്നിവ അംഗീകരിക്കേണ്ടതുമായിരുന്നു. എഎപിക്കു കീഴിലുള്ള നേട്ടങ്ങൾ കണക്കിലെടുത്താണ് ഫണ്ടുകൾ അനുവദിക്കുന്നത്. സംസ്ഥാനം എഎപിയിൽ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ള എഫ്എച്ച്ടിസി ലക്ഷ്യങ്ങളും അവ കൈവരിക്കുന്നതിലുണ്ടായ കുറവിന്റെ വാർഷികാടിസ്ഥാനത്തിലുള്ള ശതമാനവും **പട്ടിക 2.2**-ൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു:

പട്ടിക 2.2: സംസ്ഥാനത്തെ എഫ്എച്ച്ടിസി ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിലുണ്ടായ വീഴ്ചയുടെ വിശദാംശങ്ങൾ

വർഷം	എഎപി പ്രകാരം ലക്ഷ്യമിട്ട എഫ്എച്ച് ടിസികൾ	ഭരണാനുമതിയുടെ (എ എസ്) തീയതി	കൈവരിച്ച എഫ്എച്ച്ടിസികളുടെ എണ്ണം (ജെജെഎം ഡാഷ്ബോർഡ് പ്രകാരം)	കുറവ് (കുറവിന്റെ ശതമാനം)
2019-20*	10,10,146	-	85,476	-
2020-21	21,42,028	ഒന്നാമത് – 21.08.2020 രണ്ടാമത് – 24.12.2020	4,04,464	17,37,564 (81.12)
2021-22	29,37,564	മൂന്നാമത് – 18.09.2021 നാലാമത് – 23.02.2022	6,63,874	22,73,690 (77.40)
2022-23	32,96,325	അഞ്ചാമത് – 13.05.2022 ആറാമത് – 28.10.2022	5,29,487	27,66,838 (83.94)
2023-24	14,54,000	ഏഴാമത് – 26.10.2023	3,66,937	10,87,063 (74.76)

** 2019-20 വർഷത്തേയ്ക്കുള്ള എഎപി, കെഡബ്ല്യുഎ തയ്യാറാക്കിയിരുന്നില്ല. ആ വർഷത്തെ വിവരങ്ങൾ 2020-21-ലെ എഎപിയിൽ നിന്ന് പിൻപ്രാബല്യത്തോടെ എടുത്തതാണ്.*
(ഉറവിടം: എഎപി, ഭരണാനുമതി, ജെജെഎം ഐഎംഐഎസ്)

2020-21 മുതൽ **2023-24** വരെയുള്ള ഒരു വർഷത്തിലും എഫ്എച്ച്ടിസികളുടെ ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് കണ്ടെത്തി. നേട്ടത്തിലെ കുറവ് **74.76** മുതൽ **83.94** ശതമാനം വരെയാണ്.

ഇത് ചൂണ്ടിക്കാട്ടിയപ്പോൾ, **2019-20**-ൽ ജെജെഎം പ്രവൃത്തികൾ ഏറ്റെടുക്കാത്തതിനാൽ, ആദ്യ വർഷത്തെ ലക്ഷ്യവും **2020-21**-ലെ ലക്ഷ്യത്തോടൊപ്പം ചേർത്തതായി സർക്കാർ പ്രസ്താവിച്ചു (**2025**

ജനുവരി). മുൻവർഷങ്ങളിൽ കൈവരിക്കാത്ത ലക്ഷ്യങ്ങളുടെ കുടിശ്ശിക തുടർന്നുള്ള വർഷങ്ങളിലെ എഎപിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയതായും പരാമർശിക്കപ്പെട്ടു. ഇത് പ്രാരംഭ കാലയളവിൽ ഉയർന്ന ലക്ഷ്യങ്ങൾ നിശ്ചയിക്കപ്പെടുന്നതിലേക്ക് നയിച്ചു. അനുയോജ്യമായ ഭൂമി, മറ്റു വകുപ്പുകളിൽ നിന്നുള്ള അനുമതി, മുതലായവ ലഭ്യമാകുന്നതിലുണ്ടായ കാലതാമസം, ഡിഫക്ട് ലയബിലിറ്റി പിരീയഡിൽ ഉള്ള റോഡുകൾ എന്നിവ നടപ്പാക്കലിന്റെ പുരോഗതിയെ മന്ദഗതിയിലാക്കിയെന്ന് സർക്കാർ അംഗീകരിച്ചു. കൂടാതെ, ഫണ്ടിന്റെ ലഭ്യതയിലുണ്ടായ കുറവും **2023-24**-ലെ പുരോഗതിയെ ബാധിച്ചു.

2.5 ഇംപ്ലിമെന്റേഷൻ സപ്പോർട്ട് ഏജൻസികളെ ഫലപ്രദമായി ഏർപ്പെടുത്താത്തത്

ജെജെഎമ്മിന്റെ പ്രവർത്തന മാർഗ്ഗരേഖകൾ അനുസരിച്ച്, ഗ്രാമത്തിലെ ജലവിതരണ അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ ആസൂത്രണം ചെയ്യുന്നതിനും, രൂപകൽപ്പന ചെയ്യുന്നതിനും, നടപ്പിലാക്കുന്നതിനും, കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനും, പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നതിനും, പരിപാലിക്കുന്നതിനും വേണ്ടി സമൂഹങ്ങളെ അണിനിരത്തുവാനും ഇടപെടുത്താനും പങ്കാളികളായി ഓരോ ഗ്രാമപഞ്ചായത്തിലും ഐഎസ്എകളെ ഏർപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്. ഐഎസ്എകളെ തെരഞ്ഞെടുക്കുന്നതിനും എംപാനൽ ചെയ്യുന്നതിനുമുള്ള ഉത്തരവാദിത്തം കേരള ഗ്രാമീണ ജലവിതരണ ശുചിത്വ ഏജൻസിയിൽ (കെആർഡബ്ല്യുഎസ്എ) നിക്ഷിപ്തമായിരുന്നു. എംപാനൽ ചെയ്ത പട്ടികയിൽ നിന്നും ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകൾക്ക് ഐഎസ്എകളെ അനുവദിക്കേണ്ടത് ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം ആയിരുന്നു. ഒരു ഐഎസ്എയെ തെരഞ്ഞെടുക്കുമ്പോൾ, ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം, ഐഎസ്എ, ബന്ധപ്പെട്ട ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് എന്നിവർ ചേർന്ന് ഒരു ത്രികക്ഷി കരാർ ഒപ്പു വയ്ക്കേണ്ടതുണ്ട്.

ആസൂത്രണത്തിൽ ഐഎസ്എകൾ നിർണ്ണായക പങ്ക് വഹിച്ചതിനാൽ, വിഎപി തയ്യാറാക്കുന്നതിന്റെ ആരംഭം മുതൽ ഗ്രാമങ്ങളിൽ ഐഎസ്എകളുടെ സമയോചിതമായ ലഭ്യത അത്യന്താപേക്ഷിതമായിരുന്നു. എന്നാൽ, പരിശോധന നടത്തിയ **21** ജിപികളിൽ **18** ജിപികൾ[14] ഐഎസ്എകളെ ഏർപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടെന്നും ഇതിൽ **10** ജിപികളിൽ ആസൂത്രണത്തിന്റെയും സമാഹരണത്തിന്റെയും ഘട്ടം പൂർണ്ണമായും അവസാനിച്ച്, കരാറുകാരന് ജോലി കൈമാറിയതിനു ശേഷമാണ് ഐഎസ്എകളെ ഏർപ്പെടുത്തിയത് എന്നും ഓഡിറ്റ് കണ്ടെത്തി. ഇത് മേൽപ്പറഞ്ഞ ഘട്ടത്തിൽ നടപ്പിലാക്കിയ പ്രധാന പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ[15] ഐഎസ്എകളെ ഉൾപ്പെടുത്താതിരുന്നതിനു കാരണമായി.

[14] ബാക്കിയുള്ള മൂന്ന് ജിപികളിൽ, രണ്ട് ജിപികളിൽ കുടുംബശ്രീയെ ഐഎസ്എയുടെ ചുമതല ഏൽപ്പിച്ചിരുന്നെങ്കിലും, ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം, കുടുംബശ്രീ, ജിപികൾ എന്നിവ തമ്മിൽ ഒരു കരാറും നടപ്പിലാക്കിയില്ല. കടലുണ്ടി ജിപിയിൽ ജെജെഎമ്മിനു കീഴിൽ നിലവിലുള്ള പദ്ധതികൾ മെച്ചപ്പെടുത്താനുള്ള പ്രവൃത്തികൾ മാത്രമേ നടപ്പിലാക്കിയിരുന്നുള്ളൂ എന്നതിനാൽ ഒരു ഐഎസ്എയെയും ഏർപ്പെടുത്തിയില്ല.

[15] സമൂഹപരിചയം സുഗമമാക്കൽ, ജിപികളുടെ ഉപസമിതികളുടെ രൂപീകരണം, എഫ്എച്ച്ടിസികളുടെ ആവശ്യകത വിലയിരുത്തൽ, ജിപി ഉപസമിതികൾക്കുള്ള പാർട്ടിസിപ്പേറ്ററി റൂറൽ അപ്രൈസൽ പ്രവർത്തനങ്ങളും (പിആർഎ) ശേഷി വർദ്ധിപ്പിക്കലും, വിഎപി തയ്യാറാക്കലും അംഗീകാരവും എന്നിവ.

2.5.1 ഐഎസ്എയ്ക്കായി നടത്തിയ നിഷ്ഫല ചെലവ്

പാലക്കാട് ജില്ലയിൽ പരിശോധന നടത്തിയ കൊല്ലങ്കോട്, പുതുനഗരം എന്നീ ജിപികൾ ഉൾപ്പെടെയുള്ള 30 ജിപികളിൽ ഐഎസ്എ ആയി സംസ്ഥാന ദാരിദ്ര്യനിർമ്മാർജ്ജനമിഷൻ ആയ കുടുംബശ്രീയെ പാലക്കാട് ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം നിയോഗിച്ചു. ജിപികളുമായുള്ള കരാറിൽ ഏർപ്പെട്ടശേഷം കുടുംബശ്രീക്ക് ₹27 ലക്ഷം നൽകിയെങ്കിലും, ഈ ജിപികളിൽ കുടുംബശ്രീ നടത്തിയ ഏതെങ്കിലും പ്രവർത്തനത്തിന്റെ രേഖകൾ ഓഡിറ്റിന് കണ്ടെത്താൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഈ ജിപികളുമായി ഒപ്പുവച്ച കരാറിന്റെ കാലാവധി അവസാനിച്ചുവെന്നും ഒരു ഐഎസ്എ എന്ന നിലയിൽ കുടുംബശ്രീയുടെ നിഷ്ക്രിയത്വവും അപര്യാപ്തമായ പ്രകടനവും കാരണം കരാർ പുതുക്കിയിട്ടില്ലെന്നും പാലക്കാട് ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം വ്യക്തമാക്കി (ജനുവരി 2025).

കരാർപ്രകാരം നിശ്ചയിച്ച പൂർത്തീകരണത്തിനായുള്ള സമയത്തിനുള്ളിൽ ഐഎസ്എ അതിന്റെ ബാധ്യത നിറവേറ്റുന്നതിൽ പരാജയപ്പെട്ടാൽ, ബാക്കി നിൽക്കുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് 0.50 ശതമാനം നിരക്കിൽ (പരമാവധി കരാർമൂല്യത്തിന്റെ അഞ്ച് ശതമാനത്തിന് വിധേയമായി) ലിക്വിഡേറ്റഡ് ഡാമേജ് ഐഎസ്എയിൽ നിന്ന് ഈടാക്കേണ്ടതായിരുന്നു. ഇപ്രകാരം പരമാവധി തുക ഈടാക്കിയതിനുശേഷവും സേവനങ്ങൾ പൂർത്തിയാക്കുന്നതിൽ ഐഎസ്എ പരാജയപ്പെട്ടാൽ, സേവനങ്ങളുടെ ശേഷിക്കുന്ന ഭാഗം നിർത്തിവയ്ക്കേണ്ടതും, മറ്റ് മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ, വീഴ്ച വരുത്തിയ ഏജൻസിയുടെ ഉത്തരവാദിത്തത്തിലും ചെലവിലും എർപ്പെടുത്തേണ്ടതുമായിരുന്നു. എന്നാൽ, ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം ഒരു ഐഎസ്എ എന്ന നിലയിൽ കുടുംബശ്രീയുടെ പ്രകടനം നിരീക്ഷിക്കുകയോ കരാർ അവസാനിപ്പിക്കുകയോ അതിന്റെ നിഷ്ക്രിയത്വത്തിന് പിഴ ചുമത്തുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് ശ്രദ്ധിച്ചു.

മേൽപ്പറഞ്ഞ സംഭവം, തെരഞ്ഞെടുക്കൽ മാനദണ്ഡങ്ങളും, പ്രകടന നിരീക്ഷണ സംവിധാനങ്ങളും ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എം കർശനമായി പാലിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകതയെ എടുത്തു കാണിക്കുന്നു.

കുടുംബശ്രീക്ക് അവരുടെ പ്രാരംഭ സ്ഥാനമുറപ്പിക്കലിനു വേണ്ടിയാണ് പണം നൽകിയതെന്നും, ബാക്കി തുക ഏജൻസിയിൽ നിന്ന് തിരിച്ച് പിടിക്കാൻ നടപടി ആരംഭിക്കുമെന്നും സർക്കാർ മറുപടി നൽകി (2025 ജൂൺ).

2.6 മറ്റ് പരിപാടികളും / പദ്ധതികളുമായുള്ള സംയോജനം

മഹാത്മാഗാന്ധി ദേശീയ ഗ്രാമീണ തൊഴിലുറപ്പ് പദ്ധതി (എംജിഎൻആർഇജിഎസ്), ധനകാര്യകമ്മീഷൻ (ടൈഡ് ഗ്രാന്റ്), സംയോജിത നീർത്തട പരിപാലന പദ്ധതി (ഐഡബ്ല്യുഎംപി), സ്വച്ഛ് ഭാരത് മിഷൻ (എസ്ബിഎം) (ഗ്രാമീൺ), ഡിസ്ട്രിക്ട് മിനറൽ ഡവലപ്പ്മെന്റ് ഫണ്ട് (ഡിഎംഡിഎഫ്), പാർലമെന്റ് അംഗങ്ങളുടെ പ്രാദേശിക വികസനപദ്ധതി (എംപിലാഡ്സ്), നിയമസഭാ അംഗങ്ങളുടെ പ്രാദേശിക വികസന പദ്ധതി (എംഎൽഎലാഡ്സ്) തുടങ്ങിയ പദ്ധതികൾ / പരിപാടികൾ എന്നിവയുമായി സംയോജിപ്പിക്കുന്നതിന് ജെജെഎം മാർഗ്ഗരേഖകൾ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അക്വിഫർ റീച്ചാർജ്,

മഴവെള്ളസംഭരണം, ജലാശയങ്ങളുടെയും ജലസംഭരണികളുടെയും ശേഷി വർദ്ധിപ്പിക്കൽ, പൂഴി നീക്കം ചെയ്യൽ, കുഴൽക്കിണർ റീച്ചാർജ് ചെയ്യാനുള്ള സംവിധാനങ്ങൾ, നീർത്തടപരിപാലനം, ജലസംരക്ഷണം തുടങ്ങിയ ഉറവിട സുസ്ഥിരതാ നടപടികൾ സംയോജനത്തിലൂടെ ഏറ്റെടുക്കേണ്ടതായിരുന്നു. നിർമ്മാണത്തിനും, പ്രവർത്തന പരിപാലനത്തിനുമായി മേസൺമാർ, പമ്പ് ഓപ്പറേറ്റർമാർ, പ്ലംബർമാർ, ഇലക്ട്രീഷ്യൻമാർ, മോട്ടോർ മെക്കാനിക്കുകൾ തുടങ്ങിയ വിദഗ്ധ മനുഷ്യവിഭവശേഷി വികസനത്തിന്റെ ആവശ്യകത നിറവേറ്റുന്നതിന് പ്രധാൻ മന്ത്രി കൗശൽ വികാസ് കേന്ദ്രയുമായുള്ള (പിഎംകെവികെ) സംയോജനസാദ്ധ്യത മുൻഗണനാടിസ്ഥാനത്തിലും തുടർച്ചയായും ആരായേണ്ടതായിരുന്നു.

ആവശ്യകതകൾ നിറവേറ്റുന്നതിനായി സംയോജന സ്രോതസ്സുകൾ തിരിച്ചറിയുന്നതിനും സംയോജനത്തിലൂടെ നടപ്പാക്കേണ്ട ഉറവിട സുസ്ഥിരതാ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കും, മലിനജലസംസ്കരണത്തിനും ഫണ്ടുകളുടെ ലഭ്യത ഉറപ്പാക്കേണ്ടതിനുമുള്ള ഉത്തരവാദിത്തം ഡിഡബ്ല്യുഎസ്എമ്മിനെ ഏൽപ്പിച്ചിരുന്നു. ഈ ഘടകങ്ങൾ ഡിപിആറിന്റെ ഭാഗമാണെങ്കിൽ മാത്രമേ പദ്ധതികൾക്ക് അനുമതി നൽകാമായിരുന്നുള്ളൂ.

പരിശോധന നടത്തിയ ജില്ലകളിൽ ജെജെഎമ്മിനു കീഴിൽ, തൊഴിൽ, സാമ്പത്തിക സ്രോതസ്സുകൾ എന്നിവ ഉപയോഗപ്പെടുത്തി സംയോജനത്തിലൂടെ പദ്ധതികൾ നടപ്പിലാക്കാനായി സംസ്ഥാനം നടത്തുന്ന മറ്റു പദ്ധതികൾ / പരിപാടികളുമായി ഒരു സംയോജന പദ്ധതിയും രൂപപ്പെടുത്തിയിട്ടില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് കണ്ടെത്തി.

ഓഡിറ്റിന്റെ മേൽപ്പറഞ്ഞ നിരീക്ഷണങ്ങൾക്ക് സർക്കാർ നിശ്ചിത മറുപടി നൽകിയില്ല.

ശിപാർശകൾ

- ***സാമൂഹിക ഉടമസ്ഥതയും പങ്കാളിത്തവും ഉറപ്പാക്കുന്നതിനായി, ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ 73-ാം ഭേദഗതിക്ക് അനുസൃതമായി, കുടിവെള്ള മാനേജ്മെന്റ് ഗ്രാമതദ്ദേശസ്ഥാപനങ്ങൾക്കു കൈമാറുവാനായി, കെപിആർ നിയമത്തിനു കീഴിൽ വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന കാര്യം സർക്കാർ പരിഗണിക്കേണ്ടതുണ്ട്.***

- ***ജെജെഎമ്മിനു കീഴിൽ ഉറവിട സുസ്ഥിരതയ്ക്കും മലിനജല സംസ്കരണത്തിനുമുള്ള നടപടികൾ ഉൾക്കൊണ്ട് ഒരു സമഗ്രമായ കർമ്മപദ്ധതി സർക്കാർ തയ്യാറാക്കേണ്ടതാണ്.***

- ***ജലവിതരണ സംവിധാനങ്ങളുടെ സുസ്ഥിരതയും തുടർച്ചയും ഉറപ്പാക്കുന്നതിനു വേണ്ടി ജെജെഎമ്മിനു കീഴിൽ നടപ്പിലാക്കുന്ന പദ്ധതികൾക്കായി സമഗ്രമായ ഒരു പ്രവർത്തന പരിപാലന നയം രൂപീകരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് സർക്കാർ ഉറപ്പാക്കേണ്ടതാണ്.***

- ***ഗുണഭോക്തൃ കേന്ദ്രീകൃതമായ ബൃഹദ് പദ്ധതികളുടെ കാര്യത്തിൽ, ഒരു ഗ്രാമത്തിൽ എത്ര ശതമാനം കുടുംബങ്ങൾക്ക് സുരക്ഷിതമായ കുടിവെള്ളം ലഭ്യമാക്കുന്നുണ്ടെന്ന്***

വിലയിരുത്തുന്നതിന്, പദ്ധതിയുടെ തുടക്കത്തിൽ തന്നെ ബേസ്‌ലൈൻ സർവ്വേകൾ നടത്തുന്നുണ്ടെന്ന് സർക്കാർ ഉറപ്പാക്കേണ്ടതാണ്.

- ***സംസ്ഥാനത്തെ എല്ലാ ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകളിലും പഞ്ചായത്ത് ജല ശുചിത്വ സമിതികൾ രൂപീകരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും ജെജെഎം നടപ്പിലാക്കുന്നതിനുള്ള വികേന്ദ്രീകൃതവും പങ്കാളിത്തപരവുമായ ഒരു സ്ഥാപന ചട്ടക്കൂടിന്റെ ഭാഗമായി അവ ഫലപ്രദമായി പ്രവർത്തിക്കുന്നുണ്ടെന്നും സർക്കാർ ഉറപ്പാക്കേണ്ടതാണ്.***